Сонгууль – Төлөөллийн ардчиллын үндэс

Сонгууль (англ. Election) гэдэг нь ямарваа нэг хувь хүн өөрийн биеэр хараат бусаар, өөрийн бодлоор тодорхой түвшний олон нийтийн удирдлагыг (жишээлбэл Улсын их хурлын сонгууль) сонгох цогц үйл явц юм. Энэ нь 17-р зуунаас хойш төлөөллийн ардчиллыг хэрэгжүүлэх үндсэн оньс болсоор ирсэн юм. Сонгуулиар хууль тогтоох байгууллага, хааяа засгийн газар, шүүх, орон нутгийн засаглалуудыг бүрдүүлэхэд хэрэглэнэ.

(https://mn.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BD%D0%B3%D1%83%D1%83%D0%BB%D1%8C)

Улс төрийн хувьд сонгууль гэдэг нь санал хураалт явуулах замаар улс төрийн сонголт хийхийг хэлнэ.

Аль ч улс оронд төрийн эрх мэдэл дээд тэнгэрээс сурвалжтай хэмээн үзэж байсан үе бий.

XVII зуунаас баруун Европт төрийн эрх мэдэл гагцхүү ард түмнээс, тэдний итгэл зөвшөөрлөөс үүсэлтэй гэсэн үзэл баримтлал давамгайлах болсон.

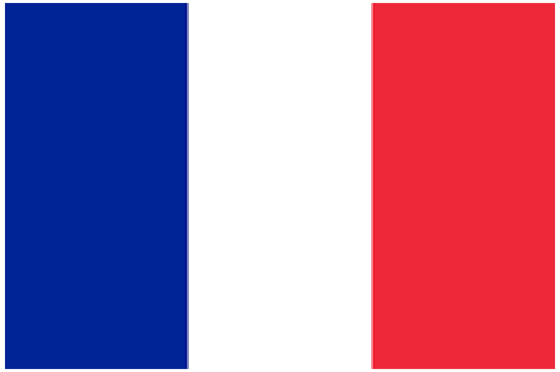

Иргэн хүн ямар нэгэн албан тушаалд хэн нэгний дарамт шахалт, нөлөөлөлд авталгүйгээр чөлөөтэй сонгогдох эрхтэй байх явдал бол ардчилсан сонгуулийн чухал онцлог юм.

• СОНГУУЛИЙН ЭРХ

Сонгох эрх

- 2 ба түүнээс дээш нэр дэвшигч эсвэл улс төрийн намаас сонголт хийх иргэний эрх

Сонгогдох эрх

- Иргэний төрийн байгууллагын бүрэлдэхүүнд сонгогдох эрх

Ардчилсан сонгуулийн зарчим

01

Нас, хүйс яс үндэс, гарал угсаа, мэргэжил хэл, санхүүгийн чадвар, үзэл бодлоос үл шалтгаалан бүгд оролцдог байх

02

Сонгогч бүр ижил тооны санал гаргах эрхтэй бөгөөд санал бүр адил жинтэй байх

03

Сонгуулийн эцсийн үр дүн нь зөвхөн иргэдийн санал хураалтын үр дүнгээр шийдэгддэг байх

04

Сонгуульд оролцохдоо чөлөөтэй сонголтоо хийн, саналаа чөлөөтэй илэрхийлэх бүхий л боломцоогоор хангагдах ёстой.

05

Сонгогч бүр ямар нэгэн дарамт шахалтгүйгээр гагцхүү өөрийн үзэмжээр саналаа өгөх явдлыг хангах хэрэгтэй

Ардчилсан Сонгуулийн зарчим

- Бүх нийтээр оролцох
- Сонгуульд тэгш оролцох
- Саналаа шууд өгөх
- Чөлөөтэй сонгох
- Саналаа нууцаар гаргах

БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын депутатуудын 12 дахь, аймаг, хот, сум, хороо, район, орон нутгийн хотын Ардын Хурлын депутатуудын 16 дахь удаагийн сонгуулийг 1990 оны долдугаар сарын 29-нийням гаригт явуулсан байна.

XIII зуун
- Эзэн хааныг сонгодог

1924-1951
- Ангийн сонгууль

1951-оноос
- Ардчилсан бус

УИХ-ЫН СОНГУУЛЬ 2016

498 НЭР ДЭВШИГЧ

МАН	76	9	ЭЧХН
АН	76	27	ИХН
МАХН	71	36	БНН
ИЗНН	15	3	МАХӨН
МУНН	11	13	МКН
МСДН	17	13	АТХН

СОНГОХ ЭРХИЙН ШАЛГУУР	СОНГОГДОХ ЭРХИЙН ШАЛГУУР
Нас- Ихэнх улс оронд 18 наснаас сонгох эрх эдэлдэг.	Нас- Сонгогдох албан тушаалтны ажлын байрны онцлогоос хамааран өөр өөр байдаг
Санал өгөх эрх зүйн чадамжгүй байх- Хорих ял эдэлж байгаа, эрх зүйн чадамжгүй нь шүүхээр тогтоогдсон үед	Тусгай шаардлага- Зарим үед сонгонгдох албан тушаалын онцлогоос хамааран тусгай шаардлага тавьж болдог.
Монгол Улсад 18 насанд хүрсэн, санал өгөх эрх зүйн чадамж бүхий иргэд саналаа өгөх эрхтэй.	УИХ-д 25, ерөнхийлөгчид 45 нас хүрсэн, санал өгөх эрх зүйн чадамж бүхий иргэн сонгогдох эрхтэй. Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигч нь Монгол Улсын уугуул иргэн, сүүлийн 5 жил эх орондоо тогтвор суурьшилтай амьдарсан байх ёстой.

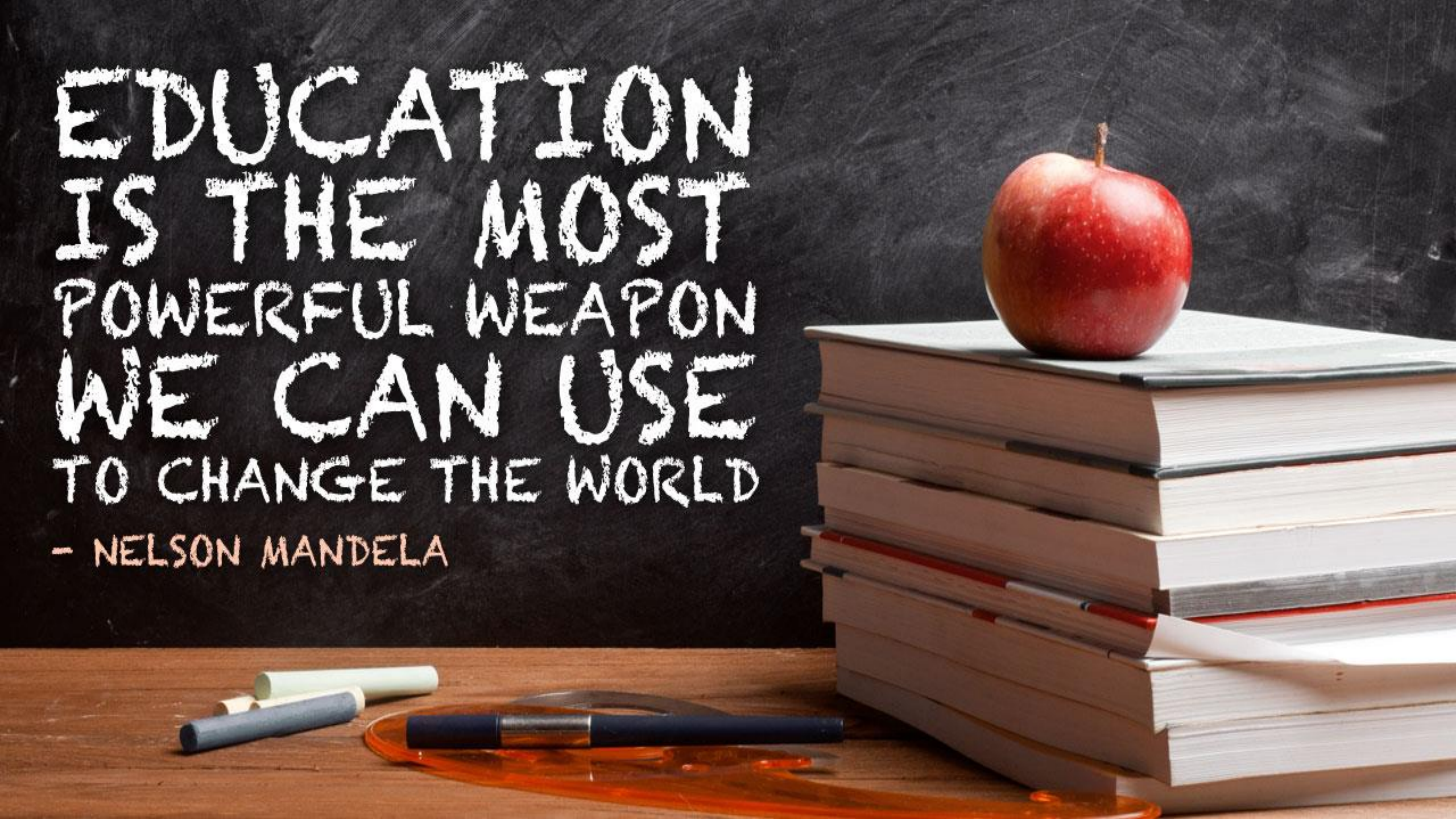
EDUCATION
IS THE MOST
POWERFUL WEAPON
WE CAN USE
TO CHANGE THE WORLD
- NELSON MANDELA